

Arzu VƏLİYEVA
Dissertant

**M. F. AXUNDOV ADINA
MİLLİ KİTABXANANIN BİBLİOQRAFİK
FƏALİYYƏTİNDƏ MƏLUMAT-BİBLİOQRAFIYA
APARATININ ROLU**

Azərbaycan bibliografiyası bu günə gəlib çatana kimi zəngin və mürekkəb inkişaf yolu keçmişdir. Dünyada gedən global informasiyalaşdırma prosesi ənənəvi informasiya sisteminə güclü təsir etsə də, hər bir xalqın həyatında ayrı-ayrı tarixi mərhələlərdə informasiyanın, o cümlədən bibliografik informasiyanın oynadığı rolun köklü şəkildə tədqiq edilməsi xalqın qan yaddaşının bərpa edilməsi üçün son dərəcə elmi-nəzəri və təcrübi əhəmiyyət kəsb edir.

Bu baxımdan informasiya mənbəyi sayılan kitabxanaların bibliografik işinin səmərəliliyinə diqqət yetirmək lazımdır.

Hər bir kitabxana-informasiya müəssisəsinin bibliografik fəaliyyətinin səmərəliliyi bu fəaliyyətin funksional baxımdan məqsədyönlü təşkil edilməsindən asılıdır.

Kitabxananın bibliografik təşkili dedikdə onun məqsəd və vəzifələrinin həyata keçirilməsinə istiqamətləndirilmiş bibliografik tədbirlər və vasitələrin məcmusu nəzərdə tutulur. Bu isə öz növbəsində hər bir kitabxananın bibliografik funksiyalarının dəqiq təşkili və əlaqələndirilməsini tələb edir.

Bütün bunları nəzərə alaraq zəngin təcrübəyə və tarixi ənənələrə malik olan M.F.Axundov adına Milli Kitabxananın bibliografik fəaliyyətinə nəzər salaq.

Kitabxana 80 ildən artıq bir dövr ərzində formalaşmış, ildən-ildə mütərəqqi iş üsulları ilə zənginləşmişdir. Bu dövrdə kitabxanada zəngin soraq-məlumat və informasiya ədəbiyyatı fondu yaradılmış, rəngarəng kataloq və kartoteka, bibliografik vəsaitlər sistemi meydana gəlmiş,

oxuculara bibliografik informasiya xidməti sahəsində əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə edilmişdir.

Beləliklə, M.F.Axundov adına Milli Kitabxananın çoxsahəli təcrübəsində bibliografik fəaliyyət son dərəcə inkişaf etmiş, cəmiyyətin müasir informasiya tələbatına əsasən cavab verən, informasiya əsrinin vəzifələrinə təcridən uyğunlaşmağa başlayan sistemli fəaliyyətə çevrilmişdir. XX əsrin ikinci yarısında kitabxananın bibliografik fəaliyyətinin təşkilati-funksional əsasları təşəkkül tapmış, struktur quruluşu daha da təkmilləşmişdir. Bu dövr ərzində bibliografiya işləri Milli Kitabxananın bütün struktur bölmələrinin fəaliyyətinin tərkib hissəsinə çevrilərək həmin bölmələr tərəfindən öz funksiyalarının həyata keçirilməsinə səmərəli təsir göstərmişdir.

Son onilliklər ərzində Milli Kitabxananın bibliografik fəaliyyətinin təşkilati-funksional əsaslarının formalaşdırılması inkişaf etdirilməsində A.Şıxəliyevin, Ə.Əliyevin, A.Lermanın, H.Rzaquliyevin, H.Əliyevin, F.Məmmədovun, D.Kərimovanın, H.Zeynalovanın və başqalarının mühüm xidmətləri olmuşdur.

Milli Kitabxananın bibliografik fəaliyyətinin təşkilati-funksional strukturunda məlumat-bibliografiya aparatı müstəsna rol oynayır.

Qeyd etmək ki, «məlumat-bibliografiya aparatı» anlayışı öz əksini hələ SSRİ dövründə yaradılmış 7.26-80 «Kitabxana işi. Əsas terminlər və anlayışlar» və 7.0-84 «Bibliografik fəaliyyət. Əsas terminlər və anlayışlar» adlı Dövlət standartlarında tapmışdır. Bu vaxta qədər Azərbaycan kitabxana və bibliografiya işinə dair milli standartlar tərtib edilmədiyindən SSRİ dövründə bu sahədə qəbul edilmiş bütün standartlar öz qüvvəsini əsasən saxlamaqdadır.

Göstərilən hər iki standart «məlumat-bibliografiya» anlayışının mahiyyətini açıq və bir-birini tamamlayır. Belə ki, kitabxana işinə dair 7.26-80 standartında «məlumat-bibliografiya aparatı» anlayışının mahiyyəti belə açıqlanır: «Məlumat-bibliografiya aparatı məlumat və bibliografik nəşrlərin, kataloq və kartotekaların məcmusu olub, çap əsərlərinin və digər sənədlərin təbliği və mütaliyəyə rəhbərlik işi üçün istifadə edilir».

Bibliografik fəaliyyət terminlərinə həsr edilmiş 7.0-84 standartında isə bu terminin məzmunu bir qədər də genişlənərək onun kitabxananın bibliografik fəaliyyətinin bütün istiqamətlərinin əsasını təşkil etməsi vurğulanır. Şübhəsiz ki, hər iki standartda bu terminə verilmiş açıqlama artıq köhnəlmiş və onun müasir cəmiyyətdə kitabxana-informasiya funksiyalarına daha münasib şəkildə yeniləməsinə ciddi ehtiyac duyulur. Bu isə növbədə kitabxanalarda müasir informasiya texnologi-

yasına əsaslanan keyfiyyətə yeni bibliografik xidmət növlərinin, elektron sənədlərin və avtomatlaşdırılmış məlumat bazalarının yaranması ilə əlaqədardır.

Qeyd etmək ki, Milli Kitabxanada əsas 1940-cı ildə qoyulmuş məlumat-bibliografiya aparatı öz inkişafının bütün mərhələlərində əsasən aşağıdakı prinsiplərə uyğun şəkildə fəaliyyət göstərmişdir:

- Milli Kitabxananın həyata keçirdiyi vəzifələrlə sıx əlaqə;
- Yeni məlumat və bibliografiya materialları ilə müntəzəm surətdə tamamlamaq;
- Köhnəlmiş, öz aktuallığını itirmiş sənədləri müntəzəm surətdə təmizləmək;
- Kitabxanadaxili bibliografik əlaqələrin vahid sistemli fəaliyyətə çevrilməsini təmin etmək.

Nəticə olaraq qeyd etmək olar ki, 60 ildən artıq bir dövr ərzində fəaliyyət göstərən məlumat-bibliografiya aparatı Milli Kitabxananın fondunun zənginləşməsində, informasiya ehtiyatlarının inkişafında və geniş oxucu kütlələri tərəfindən səmərəli istifadə edilməsində, ədəbiyyat təbliğində, istifadəçilərə bibliografik informasiya və məlumat-axtarışı xidmətində, müxtəlif tipli bibliografik vəsaitlərin tərtibində, eləcə də bibliografik biliklərin yayılmasında əhəmiyyətli rol oynamış, kitabxananın bütövlükdə bibliografik fəaliyyətinin bütün istiqamətlərinin sənəd-informasiya təminatçısı olmuşdur.